

Стверджується, що процес деглобалізації є цілком закономірною тенденцією, яка слідує фазі глобалізації. Основними причинами цієї тенденції є неоднорідний розподіл вигод глобалізації, зростаючої нерівності, втрати робочих місць, особливо в розвинених країнах, збільшення попиту на протекціоністські заходи в усьому світі, а також зростання популістських лідерів у світі. Найбільше від деглобалізації страждають найменш розвинені країни, оскільки перелаштувавши свою економіку під процес глобалізації, їм найважче справитись з раптовими змінами, які здебільшого ініційовані найбільш розвиненими країнами. В цьому контексті цікавою є позиція США, які поступово намагаються відійти від координаційних позицій у світовій економіці, максимально занурившись у процес деглобалізації шляхом посилення протекціонізму та виходу з низки угод (Кліматична Призька угода) чи перервання/згорання інтеграційних намірів (Трансатлантичне партнерство та НАФТА). Втім, перебуваючи наразі на етапі розгортання третьої хвилі деглобалізації, світова економіка ще важко пристосовується до нових тенденцій, але й ймовірність їх згорання, як показує історія, – це лише питання часу. Головним завданням тут є балансування під час зміни цих хвиль з метою залишитись на плаву - як мінімум і отримати якнайбільше економічних та політичних вигод – як максимум.

Ключові слова: деглобалізація, глобалізація, глобалізм, дезинтеграція, протекціонізм, економічне зростання.

УДК 339.72:001.8

Т.В. Марена

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

У статті досліджено науково-методичні підходи до оцінки рівня розвитку та конкурентних позицій світових фінансових центрів. На основі компаративного аналізу методик розрахунку індексу глобальних фінансових центрів та індексу розвитку міжнародних фінансових центрів і визначення їх базових характеристик виявлено відмінності між ними, встановлено їх переваги та недоліки. Визначено, що методика розрахунку індексу глобальних фінансових центрів є більш гнучкою з точки зору кола оцінюваних фінансових ринків, набору складових та індикаторів конкурентоспроможності фінансових центрів. Обґрунтовано доцільність використання методичних підходів, які оцінюють статус глобальних міст і, зокрема, їх значення як осередків фінансових послуг, у якості допоміжних методик для визначення рівня розвитку фінансових центрів світового господарства.

Ключові слова: світовий фінансовий центр, глобальне місто, індекс глобальних фінансових центрів, конкурентоспроможність фінансових центрів, фінансові ринки, фінансові послуги.

З підвищенням рівня фінансіалізації світового господарства, яке спостерігається в останні роки, розвивається та видозмінюється система світових фінансових центрів, які сьогодні виступають осередками міжнародної фінансової діяльності й вузловими пунктами, що забезпечують перерозподіл міжнародних потоків капіталу. Наявність фінансових центрів створює сприятливі умови для розвитку міжнародного бізнесу за рахунок концентрації в них великої кількості потужних міжнародних банківських та інших фінансово-кредитних установ, які надають фінансові послуги по всьому світу.

Світові фінансові центри функціонують в умовах жорсткої конкурентної боротьби, змагаючись між собою за залучення міжнародного капіталу та розширення клієнтської бази. Відтак, виникає необхідність перманентного моніторингу та оцінки конкурентних позицій фінансових центрів у світовому господарстві. Результати такої оцінки можуть використовуватися з науково-дослідницькими цілями для аналізу зрушень у розподілі конкурентних сил в межах глобальної системи фінансових центрів. З іншого боку, ця інформація має практичне значення і для самих фінансових центрів, оскільки вона дозволяє фінансовому центру здійснювати постійне відстеження своїх позицій у конкурентному середовищі, а також виступає джерелом аналітичних даних про сильні та слабкі сторони фінансового центру у порівнянні з центрами-конкурентами.

Науково-методичні підходи щодо визначення рівня розвитку та конкурентних позицій світових фінансових центрів розробляються фахівцями міжнародних компаній та науково-дослідних установ, а відповідні рейтинги фінансових центрів публікуються у спеціальних виданнях Z/Yen Group, компанії Dow Jones, Чиказької товарної біржі тощо. Окремі методичні підходи до індексної оцінки осередків міжнародної фінансової діяльності покладено в основу досліджень стану конкурентоспроможності світових фінансових центрів, результати яких представлено у наукових працях Ю. Коваленко, Г. Мойсейчика, В. Орловської, Ю. Хватова, М. Шуби та інших вчених. Водночас, у сучасних наукових працях недостатньо дослідженими залишаються відмінності між головними методиками оцінки конкурентоспроможності світових фінансових центрів, їх переваги та недоліки. Крім того, потребують висвітлення питання можливості та доцільності використання альтернативних методичних підходів щодо визначення конкурентних позицій фінансових центрів світу. Усе вищезазначене обумовлює актуальність теми представленого дослідження.

Метою дослідження є виявлення переваг, недоліків та відмінностей між основними методичними підходами до оцінки конкурентних позицій світових фінансових центрів на основі їх компаративного аналізу, а також обґрунтування можливості використання додаткових методик для визначення рівня розвитку фінансових центрів світового господарства.

Світові фінансові центри у їх сучасному розумінні сформувалися й утвердилися у статусі міжнародних фінансових ринків у середині ХХ ст., хоча деякі з них (Лондон, Нью-Йорк, Франкфурт) вже до того мали статус визнаних локальних та регіональних фінансових центрів. Однак розробка та практична апробація методик оцінки світових фінансових центрів, які сьогодні використовуються, були започатковані лише на початку ХХІ ст. Дослідження сучасних науково-методичних підходів до визначення рівня розвитку та конкурентних позицій світових фінансових центрів дозволяє виділити наступні групи методик:

1) основні методики, які надають безпосередню оцінку конкурентоспроможності фінансових центрів через розрахунок відповідних індексів та побудову на їх основі рейтингів світових фінансових центрів;

2) допоміжні методики, які формують загальні індекси та рейтинги глобальних міст, однак містять у якості складових або субіндексів показники, що дають опосередковане уявлення про роль глобальних міст як осередків фінансової діяльності;

3) методики, які оцінюють конкурентоспроможність національних фінансових ринків, тобто формують уявлення про фінансове середовище функціонування світових фінансових центрів.

До методик, які безпосередньо оцінюють конкурентні позиції світових фінансових центрів на основі використання індексних методів, відносяться «The Global Financial Centres Index» (розроблено компанію Z/Yen Group із Лондонського Сіті) [13, 14] та «International Financial Centers Development Index» (розроблено Чиказькою товарною біржею спільно з компанією Dow Jones) [15, 16].

Відповідно до методики розрахунку Індексу глобальних фінансових центрів, фінансові центри класифікуються на глобальні, транснаціональні й локальні, в кожній групі виділяються наступні підгрупи: центри, що утвердилися в даному статусі; диверсифіковані та спеціалізовані центри, а також фінансові ринки, які претендують на включення у відповідну групу в найближчому майбутньому [14, с.13]. Перше видання «The Global Financial Centres Index» (GFCI) вийшло у 2007 році, відповідні індекси розраховуються двічі на рік. Згідно з методикою Z/Yen Group, кількість фінансових центрів, що є об'єктами оцінки, є нестабільною: у першому рейтингу (березень 2007 р.) представлено 46 центрів, у 23-му виданні (березень 2018 р.) – вже 96 центрів, як це відображено у табл. 1.

Основні складові (фактори конкурентоспроможності фінансового центру), які підлягають оцінці при розрахунку Індексу глобального фінансового центру, також з часом переглядаються, хоча їх кількість є стабільною. Поточне видання GFCI 2018 р. представило результати розрахунку індексу за п'ятьма складовими конкурентоспроможності: бізнес-середовище (Business Environment), людський капітал (Human Capital), інфраструктура (Infrastructure), розвиток фінансового сектору (Financial Sector Development), репутація (Reputaion) [14]. Всі складові мають однакову вагу при розрахунку індексу.

Таблиця 1

**Зміни у методиці розрахунку Індексу глобальних фінансових центрів
 у 2007-2018 рр.**

Основні характеристики методики GFCI	Перше видання GFCI (березень 2007 р.)	Поточне видання GFCI (березень 2018 р.)
<i>Кількість фінансових центрів</i>	46	96
<i>Складові конкурентоспроможності фінансового центру</i>	людський капітал, бізнес-середовище, доступ на ринок, інфраструктура, загальна конкурентоспроможність	бізнес-середовище, людський капітал, інфраструктура, розвиток фінансового сектору, репутація
<i>Кількість інструментальних факторів</i>	47	103
<i>Кількість респондентів, що взяли участь у опитуванні</i>	491	2340
<i>Кількість отриманих оціночних показників</i>	3992	28599

Примітка. Складено автором на основі джерел [13, 14].

Значення кожного критерію розраховується на основі значень двох типів індикаторів: набору інструментальних факторів та оціночних показників. Інструментальні фактори містять дані двох типів: 1) статистичні показники, що надаються міжнародними організаціями (зокрема, Світовим банком, Банком міжнародних розрахунків, Всесвітньою федерацією бірж, Конференцією ООН з торгівлі та розвитку, Організацією економічного співробітництва та розвитку тощо); 2) дані, отримані у результаті інших досліджень (зокрема, значення індексу глобальної конкурентоспроможності запозичуються зі Звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму; індекс економічної свободи береться із відповідного дослідження Heritage Foundation; індекс глобальних міст – з дослідження AT Kearney; індекс легкості ведення бізнесу – з відповідного рейтингу Світового банку тощо) [5]. Кількість інструментальних факторів також періодично переглядається: у першому виданні 2007 р. оцінювалися 47 інструментальних факторів, останнє поточне видання GFCI 2018 р. представило результати розрахунку індексу на основі 103 інструментальних факторів.

Оціночні показники отримуються на основі використання методу експертних оцінок – он-лайн опитуванню підлягають респонденти, професійна діяльність яких пов'язана із фінансовими послугами (фахівці банківської сфери, страхового бізнесу, сфери управління

активами тощо). При цьому експерти оцінюють ті фінансові центри, з якими вони безпосередньо знайомі. Коло респондентів та оцінок, які вони виставляють фінансовим центрам, постійно розширюється: перше видання GFCI містило результати опитування 491 респондента, для видання 2018 р. фахівці Z/Yen Group обробили оцінки 2340 експертів. Якщо інструментальні фактори дають уявлення про фундаментальні параметри конкурентоспроможності фінансового центру, то результати опитування експертів є своєрідним барометром сприйняття фінансового центру міжнародним фінансовим співтовариством. Інструментальні фактори та оціночні показники розвитку фінансового центру поєднуються за допомогою використання статистичних та математичних методів для побудови моделі конкурентоспроможності фінансових центрів. Максимальна оцінка, яку може отримати фінансовий центр за методикою GFCI, складає 1000 балів.

Важливою складовою успіху світового фінансового центру є його репутація, для оцінки якої Z/Yen Group використовує показник, розрахований як різниця між середньою оцінкою (Average Assessment) та рейтингом GFCI. Даний індикатор свідчить про те, що респонденти надають фінансовому центру більшу перевагу, ніж показують кількісні чинники [14].

Інша методика, яка оцінює конкурентні позиції світових фінансових центрів та формує відповідний рейтинг, передбачає розрахунок Індексу розвитку міжнародних фінансових центрів. Перше видання «Xinhua – Dow Jones International Financial Centers Development Index» вийшло у 2010 р. Розробники даної методики анонсували щорічне видання результатів розрахунків Індексу розвитку міжнародних фінансових центрів, однак останнє на сьогодні видання вийшло у 2014 р.

Методично розрахунок зазначеного індексу відрізняється від Індексу глобальних фінансових центрів, оскільки кількість фінансових центрів, які є об'єктами оцінки, є незмінною (45 центрів) та формується наступним чином: 10 центрів – з Америки, 21 – з Європи, 12 – з Азіатсько-Тихоокеанського регіону, 2 – з Африки та Близького Сходу. Методика базується на теорії регіональної конкуренції, теорії екосистем, системної інженерії, циклічності, теорії міського будівництва [15]. Розрахунок Індексу розвитку міжнародних фінансових центрів здійснюється на основі трирівневої системи індикаторів, які задовольняють принципам систематичності, об'єктивності, науковості та дієвості. Підсистема першого рівня включає п'ять сфер: фінансовий ринок, зростання та розвиток, промислова підтримка, сфера послуг, загальне середовище. П'ять базових індикаторів мають однакову вагу при розрахунку підсумкового індексу [5, с.114]. Кожна із зазначених сфер містить по три індикатори другого рівня (відтак, другий рівень охоплює 15 індикаторів). Підсистема третього рівня складається з 46 конкретних показників, які розкривають індикатори другого рівня.

Як і методичний підхід Z/Yen Group, методика розрахунку Індексу розвитку міжнародних фінансових центрів передбачає використання двох типів показників: офіційних статистичних даних (кількісні показники) та результатів анкетування, які відображають професійну думку комісії експертів з міжнародних фінансових центрів (якісні показники). Кількісні показники надходять з перевірених офіційних джерел: аналітичних та статистичних даних міжнародних організацій – Світового банку, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного валютного фонду; звітів провідних міжнародних компаній, фондових бірж, науково-дослідних установ. Опитування експертів здійснюється за допомогою глобальної інформаційної мережі збору даних, розробленої Xinhua News Agency, та всесвітньої дослідницької системи AC Neilson. Максимальне значення індексу, яке може отримати фінансовий центр, згідно із методикою, що розглядається, складає 100 балів.

Багаторівневий алгоритм методики Xinhua – Dow Jones включає наступні етапи дослідження:

- 1) комплексна оцінка Індексу розвитку міжнародного фінансового центру на основі значень індикаторів для кожного міста;
- 2) аналіз переваг та слабких сторін кожного фінансового центру на основі глибокого вивчення кожного індикатора;
- 3) визначення регіональної специфіки функціонування кожного фінансового центру та дослідження впливу регіонального середовища на роль міжнародних фінансових центрів;
- 4) спеціальне дослідження фінансових центрів країн БРІКС.

Специфікою даної методики є зосередження на оцінці не тільки таких головних факторів розвитку фінансових центрів, як стан фінансових ринків та фінансових послуг, але й чинників їх розвитку та зростання.

Зважаючи на те, що передумови для створення світових фінансових центрів формуються, передусім, у глобальних міст, для визначення конкурентних позицій фінансових центрів світу можна додатково використовувати рейтинги глобальних міст, які дадуть опосередковане уявлення про їх роль як осередків фінансової діяльності. Для такої опосередкованої оцінки слід застосовувати фінансові індикатори або субіндекси, що характеризують фінансовий розвиток, у загальних індексах глобальних міст. У якості таких наукових підходів доцільно використовувати наступні методики:

1. Методика «Глобалізація і світові міста», розроблена Globalization and World Cities Research Network (GaWC), дослідницьким центром при Університеті Лафборо (Великобританія) [10]. Методика спрямована на визначення взаємозв'язку між найбільшими містами і передбачає обрання найбільших фірм у сфері найбільш просунутих послуг (бухгалтерські, рекламні, банківські/фінансові та юридичні послуги). При цьому обираються 75 топ-компаній у сфері фінансових послуг, а також по 25 провідних компаній з інших сфер. Великим містам, які є об'єктами оцінки, в залежності від присутності в них провідних компаній присвоюється код за шкалою від 0 до 5: 0 – великі компанії з відбраного переліку у місті відсутні; від 1 до 4 – у місті розміщено різні за розміром офіси компаній з різним набором функцій; 5 – у місті розміщено штаб-квартиру компанії [6]. У підсумку формується матриця, яка в цілому відображає масштаби присутності провідних компаній світу у найбільших містах. Для цілей оцінки значення глобальних міст як осередків фінансової діяльності інформаційною базою буде слугувати та частина матриці, у якій представлено присутність у містах найбільших компаній у сфері фінансових та банківських послуг. Отже, методика Globalization and World Cities дозволяє оцінити таку важливу характеристику світового фінансового центру, як наявність розвиненої мережі міжнародних банківських та інших фінансово-кредитних установ.

2. Методика «Індекс глобальних міст» (Global Cities Index), що використовується журналом «Foreign Policy» спільно з консалтинговою компанією «АТ Kearney» і дослідницькою установою «Чиказька рада з глобальних питань» (The Chicago Council on Global Affairs) з 2008 р., оцінює міста за економічними, культурними, соціальними та політичними критеріями, які згруповано у п'ять категорій: рівень ділової активності, людський капітал, інформаційний обмін, культурний рівень, політична вага [11]. До категорії індикаторів рівня ділової активності включено лише окремі показники, що відображають фінансовий розвиток глобальних міст, а саме: кількість штаб-квартир компаній, що входять у перелік найбільших компаній світу за версією Fortune Global 500 (серед цих компаній представлено й найбільші банки та страхові компанії); розмір фондового ринку.

3. Методика «Індекс світових комерційних центрів» (The Worldwide Centers of Commerce Index), розроблена компанією MasterCard, досліджує 75 міст, які є центрами світової торгівлі. Розрахунок індексу базується на індикаторах, які розкривають наступні складові світового комерційного центру: законодавча та політична система, економічна стабільність, легкість ведення бізнесу, фінансові потоки, бізнес-центр, створення знань та

інформаційні потоки, легкість життя [4]. Кожна складова має свою вагу, яка відображає її важливість з точки зору розробників індексу. Субіндекс «Фінансові потоки» має вагу 20%, що свідчить про суттєве значення фінансової складової для розвитку центрів світової торгівлі (таку ж вагу має субіндекс «Легкість ведення бізнесу», вага інших складових дорівнює 10-16%). Дані про фінансові потоки, зосереджені у найбільших комерційних центрах світу, та загальне значення субіндексу «Фінансові потоки» також можуть слугувати додатковими критеріями для визначення статусу міста як фінансового центру.

Основні та допоміжні методики оцінки світових фінансових центрів часто є взаємодоповнюючими. Так, при розрахунку Індексу конкурентоспроможності глобальних міст (The Global City Competitiveness Index), розробленого аналітично-консалтинговою компанією The Economist Intelligence Unit за підтримки Citigroup у рамках проекту Hot Spots у 2012 р., однією з восьми оцінюваних категорій індикаторів є фінансова зрілість (financial maturity) [12]. Вага фінансової складової конкурентоспроможності глобальних міст при розрахунку загального індексу складає 10%. У якості показника фінансової зрілості використовується інформація про позиції глобального міста у рейтингу фінансових центрів Z/Yen Group. Аналогічно, дослідження «Індекс економічної сили глобального міста» (Global City Economic Power Index), що здійснюється дослідницькою установою Martin Prosperity Institute (Канада), для розрахунку індексу використовує наступні основні показники: загальний економічний вплив, фінансова потужність, глобальна конкурентоспроможність, рівень та якість життя [8, 9]. При цьому фінансова потужність міста також оцінюється на основі показника Global Financial Centres Index.

Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності міста у системі світових фінансових центрів вкрай важливим є формування конкурентного фінансового середовища, у якому це місто функціонує. Можливість отримання уявлення про фінансове середовище функціонування світових фінансових центрів надають методики, які оцінюють конкурентоспроможність національних фінансових ринків. Ці методичні підходи передбачають визначення інтегрального індексу конкурентоспроможності та побудову відповідних рейтингів фінансових ринків. Основними інтегральними оцінками конкурентоспроможності фінансових ринків є: індекс розвиненості фінансового ринку як складова індексу глобальної конкурентоспроможності (Всесвітній економічний форум); показник рівня фінансового розвитку (Всесвітній економічний форум); показник рівня розвитку фінансового ринку як складова фактору «Ефективність бізнесу» індексу конкурентоспроможності національної економіки (Міжнародний інститут розвитку менеджменту). Систематизації сучасних комплексних методик визначення рівня конкурентоспроможності національних фінансових ринків, обґрунтуванню переваг та недоліків інтегральних показників розвитку фінансових ринків на основі їх порівняльного аналізу присвячене окреме наукове дослідження автора [2].

Таким чином, порівняння двох головних методик оцінки конкурентоспроможності світових фінансових центрів дає можливість констатувати наступні відмінності між ними:

– обидва методичні підходи до певної міри мають суб'єктивний характер, оскільки використовують у якості індикаторів для розрахунку відповідних індексів не тільки об'єктивні кількісні показники, але й оціночні якісні параметри, що характеризують розвиток фінансових центрів. Водночас, врахування таких суб'єктивних індикаторів є необхідним, оскільки саме вони у більшій мірі відображають репутацію фінансового центру, його сприйняття у професійних фінансових колах;

– з одного боку, оцінка в межах методики «International Financial Centers Development Index» незмінного набору фінансових центрів робить результати оцінки більш порівнюваними за роками. З іншого боку, методика «The Global Financial Centres Index» передбачає постійне розширення кола фінансових центрів як об'єктів оцінки, що дає можливість відображення реальної ситуації із перерозподілом конкурентних сил у системі

світових фінансових центрів та входженням у цю систему нових сильних гравців, не обмежуючи аналіз лише традиційними фінансовими центрами;

– методичний підхід Z/Yen Group є більш гнучким з точки зору набору складових конкурентоспроможності фінансового центру та оцінюваних індикаторів, кількість яких може змінюватися. Постійний перегляд складу та кількості індикаторів, на основі яких розраховується загальний індекс глобального фінансового центру, дозволяє враховувати мінливість світового фінансового середовища, зменшення значущості окремих факторів для формування конкурентних позицій фінансових ринків та появу нових, більш вагомих чинників конкурентоспроможності фінансових центрів.

Для підтвердження або конкретизації результатів оцінки конкурентних позицій світових фінансових центрів, отриманих на основі застосування головних оціночних методик, доцільно додатково використовувати науково-методичні підходи щодо визначення статусу глобальних міст та побудови їх рейтингів. Зазвичай, такі підходи передбачають включення до розрахунку загального індексу окремих індикаторів або субіндексів, які характеризують фінансовий розвиток глобального міста і, відтак, визначають роль та значення відповідних міст як осередків фінансових послуг.

Розробка альтернативних науково-методичних підходів до оцінки конкурентних позицій світових фінансових центрів, а також компаративний аналіз рейтингів фінансових центрів, складених за різними методиками, може стати предметом подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. Коваленко Ю.М. Дослідження функціонування національних ринків цінних паперів у світових фінансових центрах / Ю.М. Коваленко, Т.В. Біловус // ScienceRise. – 2017. – № 7 (36). – С. 9-15; Kovalenko Yu.M. Doslidzhennia funktsionuvannia natsionalnykh rynkiv tsinnykh paperiv u svitovykh finansovykh tsentrah / Yu.M. Kovalenko, T.V. Bilovus // ScienceRise. – 2017. – № 7 (36). – S. 9-15.

2. Марена Т.В. Сучасні комплексні методики оцінки рівня конкурентоспроможності фінансових ринків / Т.В. Марена // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. – 2013. – Вип. 5. – С. 44-49; Marena T.V. Suchasni kompleksni metodyky otsinky rivnia konkurentospromozhnosti finansovykh rynkiv / T.V. Marena // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika. – 2013. – Vyp. 5. – S. 44-49.

3. Мойсейчик Г.И. Архитектоника глобальной системы финансовых центров / Г.И. Мойсейчик // Проблемы современной экономики. – 2012. - № 1 (41). – С. 97-101; Moyseychik G.I. Arkhitektonika globalnoy sistemy finansovykh tsentrov / G.I. Moyseychik // Problemy sovremennoy ekonomiki. – 2012. - № 1 (41). – S. 97-101.

4. Орловська В.С. Позиції сучасних мегаполісів у глобальній конкурентній моделі / В.С. Орловська // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2011. - №2. – С. 148-154; Orlovska V.S. Pozytsii suchasnykh mehapolisiv u hlobalnii konkurentnii modeli / V.S. Orlovska // Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiolohiia, pravo. – 2011. - №2. – S. 148-154.

5. Хватов Ю.Ю. Сравнительный анализ рейтингов конкурентоспособности финансовых центров / Ю. Ю. Хватов // Академічний огляд. – 2015. - № 2. – С. 111–116; Khvatov Yu.Yu. Sravnitelnyy analiz reytingov konkurentosposobnosti finansovykh tsentrov / Yu. Yu. Khvatov // Akademichnyi ohliad. – 2015. - № 2. – S. 111–116.

6. Хватов Ю.Ю. Сравнительный анализ рейтингов конкурентоспособности глобальных городов / Ю.Ю. Хватов // Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. – 2015. - № 1. – С. 195–202; Khvatov Yu.Yu. Sravnitelnyy analiz reytingov konkurentosposobnosti globalnykh gorodov / Yu.Yu. Khvatov // Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku. Ekonomichni nauky. – 2015. - № 1. – S. 195–202.

7. Шуба М.В. Світові фінансові центри – «серце» глобального фінансового ринку / М.В. Шуба // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2014. - № 1144, вип. 3(1). – С. 85-89; Shuba M.V. Svitovi finansovi tsentry – «sertse» hlobalnoho finansovoho rynku / M.V. Shuba // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seria: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm. – 2014. - № 1144, vyp. 3(1). – S. 85-89.

8. Florida R. Sorry, London: New York Is the World's Most Economically Powerful City. – 2015. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.citylab.com/life/2015/03/sorry-london-new-york-is-the-worlds-most-economically-powerful-city/386315/>

9. Florida R. What Is the World's Most Economically Powerful City?. – 2012. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.theatlantic.com/business/archive/2012/05/what-is-the-worlds-most-economically-powerful-city/256841/>

10. GaWC Research Network. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.lboro.ac.uk/gawc/>

11. Global Cities Index. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.atkearney.com/global-cities>

12. Hot Spots benchmarking global city competitiveness. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.citigroup.com/citi/citiforcities/home_articles/n_eiu.htm

13. The Global Financial Centres Index 1. – City of London: Z/Yen Group, March 2007. – 64 p. [Electronic source]. – Access mode: <http://www.longfinance.net/819-gfci-2.html>

14. The Global Financial Centres Index 23. – City of London: Z/Yen Group, March 2018. – 45 p. [Electronic source]. – Access mode: <http://www.longfinance.net/Publications/GFCI23.pdf>

15. Xinhua-Dow Jones International Financial Centers Development Index (2010). – July, 2010. – 68 p. [Electronic resource]. – Access mode: <http://index.xinhua08.com/dqszs/bgxz/201106/P020110628623345044336.pdf>

16. Xinhua-Dow Jones International Financial Centers Development Index (2014). – National Financial Information Center Index Research Institute, Standard & Poor's Dow Jones Index Co. – November, 2014. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.sh.xinhuanet.com/shstatics/zhuanti2014/zsbg/en.pdf>

Стаття надійшла до редакції 06. 05.2018.

T.V. Marena

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSMENT OF THE WORLD FINANCIAL CENTERS COMPETITIVE POSITIONS

The main scientific and methodical approaches to assessment of the world financial centers' development level and competitive positions are considered in the article. Three groups of methods for determining competitive positions of the world financial centers are distinguished: 1) the basic methods that provide a direct assessment of the competitiveness of financial centers through the calculation of the indices and building on their basis respective ratings of the world financial centers; 2) supplementary techniques that form overall indices and ratings of global cities, but contain indicators or sub-indices that give an indirect vision of the role of global cities as centers of financial activity; 3) methodical tools that assess the competitiveness of national financial markets, i.e. provide the general overview of the financial environment of the world financial centers functioning.

Based on comparative analysis of the methods of calculating The Global Financial Centres Index and the International Financial Centers Development Index and their main characteristics determination, the differences between them are identified, their advantages and disadvantages are found out. It is determined that, first, both methodical approaches have subjective character

to some extent, as far as they take into account not only objective quantitative indicators but are partially based on qualitative parameters that characterize the development of financial centers. Alongside it, the consideration of such subjective indicators is necessary, since they are more likely to reflect the reputation of the financial center and its perception in professional financial circles. Second, the advantage of the «International Financial Centers Development Index» method is the assessment of a permanent set of financial centers on the basis of a constant list of indicators, which makes the results of the assessment more comparable over the years. On the other hand, «The Global Financial Centres Index» method provides for the continuous expansion of the list of financial centers as valuation objects, which makes it possible to reflect the actual situation of the redistribution of competitive power in the system of world financial centers and to take into account the entry of new powerful actors into this system. Third, Z/Yen Group's methodical approach is more flexible in terms of the set of components of the financial center's competitiveness and the estimated indicators, which can alter. A permanent revision of the composition and number of indicators that form the Global Financial Centres Index allows to take into account the volatility of the global financial environment, decrease in some factors' significance for the formation of competitive positions of financial markets and the emergence of new, more important factors of the financial centers' competitiveness.

It is noted that in order to ensure a high level of city competitiveness in the system of world financial centers, it is important to form the competitive financial environment in which this city operates. It is determined that the main integral assessments of the national financial markets competitiveness that characterize the financial environment of the world financial centers functioning are: the Index of financial market development as a component of the Global Competitiveness Index developed by the World Economic Forum; the Financial Development Index of the World Economic Forum; the level of financial market development as a component of the «Business Efficiency» factor of the national economy competitiveness index worked out by the International Institute for Management Development.

It is proved that to confirm or concretize the results of the evaluation of the world financial centers competitive positions, obtained on the basis of the main valuation techniques, it is advisable to use supplementary scientific and methodical approaches determining the status of global cities and offering their ratings. Approaches of the kind typically anticipate that calculation of the general index involves some indicators or sub-indices that characterize the financial development of the global cities and, therefore, determine their role and significance as centers of international financial services.

Key words: *world financial center, global city, global financial centers index, financial centers competitiveness, financial markets, financial services.*

УДК 339.98 - 339.96

O. V. Bulatova, V.G. Panchenko

REGIONAL TRADE AGREEMENTS AND THE DIALECTICS OF PROTECTIONISM AND LIBERALISM: NEW VECTORS OF COMPETITIVENESS

The article proves that regionalization of the world economy manifested in restructuring of external competitive environment and gradual modification of competitive advantages in terms of new way of distribution of labor is going to require harmonization not only of interregional but also of general standards of international coordination policy in a multisided way. Thus, the convergence of trade and investment regimes and policy in the field of regulating competitive relations established within regional integration associations will play a determinative role in